

Сингаївська Алла

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна
singmail@ukr.net*

ПЛАГІАТ ЯК ЛЮСТРО ВИЩОЇ ОСВІТИ

The abstract is devoted to the definition «plagiarism» and illustration of the widespread means of plagiarism. The article classifies the subjects of plagiarism and different ways of plagiarism. It analyses the danger that is hidden in plagiarism and the way of its stopping.

Keywords: plagiarism, the subjects of plagiarism.

Чи впливає розповсюджена практика плагіату текстів на якість української освіти? Чи може продукувати нові знання фахівець, який формується в середовищі «плагіатної» вищої освіти? Чи є соціально відповідальною освіта, де розвиток особистості та навчання фаху здійснюється в умовах плагіату? Такі запитання, на жаль, є вже риторичними.

Освіта, яка ґрунтується на повному або частковому використанні в навчальних і дослідницьких роботах чужих розробок (зокрема текстів) та шахрайстві при демонстрації результатів навчання, давно набула загрозливих масштабів. Добування продуктів чужої праці ще полегшили інтернет-технології, знання в системі колективного інтелекту сьогодні миттєво стає досягненням усіх і кожного досвідченого користувача ІКТ. Гостра проблема плагіату в освіті та науці примножується щороку (з освітнім циклом).

Плагіат – це результат привласнення чужого продукту праці у будь-якій формі або запозичення частини творчого доробку іншої людини без посилання на джерело приналежності та оприлюднення роботи як оригінальної за своїм авторством. Більш лаконічне пояснення плагіату знаходимо в англійському словнику (Websters Encyclopedic Dictionary, 1997, с. 508): це «несанкціоноване використання мови і думки іншого автора та подання їх як свої власні». Таке трактування дає підстави обґрунтувати, що до плагіату відносять навіть крадіжку слова (у сенсі терміна), що найбільш проступає в освіті та науці, руйнуючи ці сфери, а також ідеї, яка ще не набула формалізованого вираження. Крадіжка матеріального твору (роботи) визнається злочином, адже є видимим. Викриття ж плагіату в освіті та науці є складнішим процесом, оскільки має переважно нематеріальну основу.

Розповсюджені засоби плагіату – копіювання, перефразування (речень), парафраз (переказ, близький до тексту оригінала). Основні форми плагіату: запозичення (копіювання) текстів інших авторів без або й з їх відома; створення суміші власних і запозичених в інших суб'єктів діяльності текстів; витончено прихований у ретельному перефразуванні чужої роботи текст. За критерієм «розмір злодіяння» розрізняють такі типи плагіату: цілеспрямований повний і частковий плагіат, ненавмисний (випадковий) плагіат та самоплагіат.

В українському освітньому просторі суб'єкти плагіату – це і студенти (учні, слухачі), і викладачі (учителі), і адміністратори навчальних закладів (вищих, загальноосвітніх тощо). Викладачі подекуди стимулюють неетичну поведінку суб'єктів навчання або замовчуванням фактів студентського плагіату та

байдужістю до розвитку молоді творчістю, або власним прикладом у презентації навчальних матеріалів, або й організацією «плагіатної» освіти. Адміністратори навчального процесу у вищих навчальних закладах (школах), вважаємо, стають співучасниками плагіату через непряме замовчування, покриття, стимулювання недоброчесного навчання.

Дослідники плагіату (<http://turnitin.com>) подають палітру способів поведінки студентів (абітурієнтів), підходів до шахрайства у ВНЗ, презентації результатів навчання, здобутих не власною працею людини:

- 1) фальсифікація: результати виконаного навчального завдання студентом вигадані або невірно вказані (наприклад, економічні, статистичні показники);
- 2) дублікат: офіційно не підтверджена домовленість між щонайменше двома студентами, наслідком якої є виконання однакових або майже однакових робіт;
- 3) спілкування з іншими студентами під час навчальної атестації (контролю);
- 4) недозволені допоміжні матеріали: використання спеціальних носіїв інформації (наз. шпаргалками) під час навчальної атестації (контролю), як-от списування;
- 5) копія екзаменаційних завдань – надання документа однією стороною або отримання його іншою з метою використання на заходах навчальної атестації (контролю);
- 6) фальшування: видавання (представлення) особи за іншу людину на заходах навчальної атестації (контролю);
- 7) реплікація: представлення декілька разів для оцінювання як результату навчальної діяльності студента однакової або з несуттєвими змінами роботи (ймовірно, у презентації навчальної роботи з близької тематики наук, навчальних дисциплін тощо).

Усі ці сім способів шахрайства у навчанні та підведенні його підсумку, одні надто часто, інші рідкіше, зустрічаються в нашій освітній практиці. Однак можна апелювати тим, що явище плагіату має багатовікову історію та не є винаходом українства. Давньоримський поет Марк Валерій Марціал (I ст. н. е.) потерпав від недоброчесних запозичень і уперше назвав «плагіатором» крадія його текстів. А у Франції (XVII ст.) з'явилися навіть «теоретики плагіату».

Плагіат, беззаперечно, є формою шахрайства, його вважають злочином у всьому науковому та академічному світі. В Україні ж плагіат не сприймають як злодіяння, хоча з іншого боку, в корумпованій країні, яка десятиліттями живе з 40–60-процентним обігом у тіньовому секторі, крадіжка для більшості людей не виходить за межі моральності. Менше з тим, вважаємо, на часі соціально відповідальній спільноті розпочати викорінення в освіті плагіату як явища. Назрілими для вищої школи є ухвалення Кодексів етики, створення Комітетів етики, розроблення програм виявлення і протидії недоброчесному навчанню, заохочення студентства до творчої праці тощо.

Найбільша шкода плагіату для освіти концентровано склалася у короткому вислові «маскувати власну нездатність до творчості плагіатом», що належить Франсуа Ла Мот ле Вайє. Саме так, припустимо, можна схарактеризувати мотив людини (суб'єкта) до злодіяння в освіті. Й у той час, як закордонні університети проводять експертизи студентських робіт, визначають межі «академічної чесності» та «академічної нечесності», для української вищої школи варто щонайменше оголосити (поставити) про проблему. Але наразі на морі штиль...